

ಶ್ರೀ 'ಜಗದ್ರಾಮೀ ರಾಮಾಯಣ'ದ ಸ್ವಾರಸ್ಯ ಪ್ರಸಂಗಗಳು

ಸ್ವಾಮಿ ಕರುಣಾಕರಾನಂದ

ಬಂಗಾಳಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ಪ್ರಾಚೀನ ಕೃತಿಯೊಂದರಲ್ಲಿ ರಾಮಾಯಣದ ಕಥೆ ಯಾವ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಆಯಾಮ ಗಳನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ ಎಂಬುದು ಅತ್ಯಂತ ಕುತೂಹಲಕಾರಿಯಾದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಈ ಕುರಿತು ಬರೆದಿರುವ ಪೂಜ್ಯ ಸ್ವಾಮೀಜಿಯವರು ಸಂಸ್ಕೃತ ಹಾಗೂ ವೇದಾಂತ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಪ್ರಸ್ತುತ ಬೇಲೂರು ಮಠದಲ್ಲಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ ಪ್ರತಿಕ್ಷಣ ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ಆಚಾರ್ಯರಾಗಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಉತ್ತಮ ವಾಗ್ಮಿ ಹಾಗೂ ಬರಹಗಾರರಾಗಿದ್ದು, ಅವರ ಅನೇಕ ಬರಹಗಳು ಈಗಾಗಲೇ 'ವಿವೇಕಪ್ರಭ'ದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ.

ಕವಿ ಮತ್ತು ಅವನ ಕೃತಿಯ ಪರಿಚಯ

ವಂಗಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ರಾಮಾಯಣಗಳು ಅನೇಕ. ಕವಿ ಕೃತಿವಾಸ, ಅದ್ವೈತಾಚಾರ್ಯ (ನಿತ್ಯಾನಂದ ಆಚಾರ್ಯ), ಗಂಗಾನಾರಾಯಣ, ಘನಶ್ಯಾಮದಾಸ, ಭವಾನೀದಾಸ, ಲಕ್ಷ್ಮಣ, ಕೈಲಾಸ ಬಸು, ಚಂದ್ರಾವತಿಯೇ ಮೊದಲಾದವರು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ರಾಮಾಯಣವನ್ನು ಬಂಗಾಳಿಗಳಿಗೆ ನೀಡಿ ದ್ದಾರೆ. ಈ ಹಿಂದೆ ನಾವು 'ಕೃತಿವಾಸ ರಾಮಾಯಣ'ದ ಪ್ರಸಂಗ ಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಪರಿಚಯಿಸಿದ್ದೆವು. ಇಲ್ಲಿ ಪರಿಚಯಿಸಲಿರುವ ಗ್ರಂಥವು ಗಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ದೊಡ್ಡದು. ಒಟ್ಟು ಎಂಟು ಕಾಂಡಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಈ ರಾಮಾಯಣವು ಲಂಕಾಕಾಂಡ ಮತ್ತು ಉತ್ತರಕಾಂಡಗಳ ನಡುವೆ 'ಪುಷ್ಕರಕಾಂಡ' ವೆಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ಕಾಂಡವನ್ನೂ ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಪುಷ್ಕರ ಕಾಂಡಕ್ಕೂ ಉತ್ತರಕಾಂಡಕ್ಕೂ ನಡುವೆ ಇರುವ 'ರಾಮ ರಾಸ ಲೀಲಾ' ಎಂಬ ಐದು ಅಧ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಇನ್ನೊಂದು ಭಾಗವನ್ನೂ ಬೇರೆಯೇ ಕಾಂಡವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿದರೆ ಒಟ್ಟು ಒಂಬತ್ತು ಕಾಂಡವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ ಎನ್ನಲಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ.

ಜಗದ್ರಾಮನ ಜನ್ಮಸ್ಥಾನ ಬಾಂಕುರಾ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಶಿಖರ ಭೂಮ್‌ನಲ್ಲಿರುವ ಭುಲುಇ ಗ್ರಾಮ. ಆತ ವಿಷ್ಣುಪುರದ ರಾಜ ನಾದ ಎರಡನೆಯ ರಘುನಾಥ ಸಿಂಹನ ಆದೇಶದಂತೆ ಕ್ರಿ.ಶ ೧೭೯೦-೯೧ರಲ್ಲಿ ರಾಮಾಯಣವನ್ನು ರಚಿಸಿದನೆಂದು ಶಶಿ ಭೂಷಣ ವಿದ್ಯಾಲಂಕಾರರು ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಕವಿಯು ಕೃತಿಯ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ 'ಶ್ರೇಷ್ಠ ಜ್ಯೇಷ್ಠ ಜಿತರಾಮ್ ಬಾಕ್ಯ ಕೈನು ಸಾರ್' - 'ನನ್ನ ಹಿರಿಯ ಸಹೋದರ ಜಿತರಾಮನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ರಚಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ' ಎಂದು ತಾನೇ ಬರೆದುಕೊಳ್ಳು ತ್ತಾರೆ. ವಂಗಸಾಹಿತ್ಯದ ಪಯಾರ್ ಭಂಡಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸೀತಾರಾಮರ ಗುಪ್ತಲೀಲೆಯನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ ಎಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಕವಿ. ಅವನು ತನ್ನ ರಾಮಾಯಣಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟ ಹೆಸರು 'ಅದ್ವೈತ ರಾಮಾಯಣ'. ಆದರೆ ಅದ್ವೈತಾಚಾರ್ಯ ರಚಿಸಿದ ಬಂಗಾಳಿ ರಾಮಾಯಣಕ್ಕೂ 'ಅದ್ವೈತ ರಾಮಾಯಣ' (ಸಂಸ್ಕೃತದ ಅದ್ವೈತ

ರಾಮಾಯಣವೇ ಬೇರೆ) ವೆಂದೇ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ನಂತರ ದಲ್ಲಿ ಇದು 'ಜಗದ್ರಾಮೀ-ರಾಮಪ್ರಸಾದೀ ರಾಮಾಯಣ' ವೆಂದೂ, 'ಅಷ್ಟಕಾಂಡ ರಾಮಾಯಣ' ವೆಂದೂ ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಈ ರಾಮಾಯಣದ ಬಹುಭಾಗವನ್ನು ಜಗದ್ರಾಮನೇ ರಚಿಸಿ ದನು. ಲಂಕಾಕಾಂಡದ ಕೆಲವು ಭಾಗದವರೆಗೂ ರಚಿಸಿ ಇನ್ನುಳಿದ ವುಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಮಗನಾದ ರಾಮಪ್ರಸಾದನಿಗೆ ಬಿಟ್ಟು ಕೊಟ್ಟನು. ಈ ರಾಮಾಯಣವು ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣ, ಕೃತಿವಾಸ ರಾಮಾ ಯಣ, ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ರಾಮಾಯಣ, ಭುಶುಂಡಿ ರಾಮಾಯಣ, ಅದ್ವೈತ ರಾಮಾಯಣ (ಸಂಸ್ಕೃತ), ಹನುಮತ್ ಸಂಹಿತಾ ಮೊದ ಲಾದ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥವೇ

ಅಲ್ಲದೆ ತಂದೆ-ಮಗ ಇಬ್ಬರೂ ಸೇರಿ 'ದುರ್ಗಾ ಪಂಚರಾತ್ರಿ' ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ರಾವಣನ ಸಂಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ರಾಮನು ದುರ್ಗೆಯನ್ನು ಪೂಜೆ ಮಾಡಿದ್ದೇ ಗ್ರಂಥದ ವಿಷಯ. ಇದಲ್ಲದೆ, ಜಗದ್ರಾಮನು ತಾನೇ ಒಬ್ಬ ನಿಷ್ಠಾವಂತ ಸಾಧಕನಾದ್ದರಿಂದ 'ಆತ್ಮ ಬೋಧ'ವೆಂಬ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಶಾಸ್ತ್ರದ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿದನು. ಇದರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಅನುಭವವನ್ನೇ ಆತ ಬಿಚ್ಚಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಜಗದ್ರಾಮನು ವೈಷ್ಣವ ತಂತ್ರದ ಸಹಜೀಯ ಪಂಥದ ಸಾಧಕನಾಗಿದ್ದನೆಂದು ಕೆಲವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಪುಷ್ಟಿಯೆಂಬಂತೆ ಪುಷ್ಕರಕಾಂಡದ ನಂತರ ಸೇರಿಸಿರುವ 'ರಾಮ ರಾಸಲೀಲಾ' ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ಆತ ದೇವೀಭಕ್ತನಾಗಿದ್ದನೆಂದೂ ಅದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಭುಲುಇ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಆತ ಅಷ್ಟನಾಯಿಕಾ ದುರ್ಗಾಮಂದಿರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಎಂಬುದಾಗಿಯೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಅಯೋಧ್ಯೆಯ ಅಧಿಪತಿ ಅಂಬರೀಷನ ಆಖ್ಯಾನ

ರಾಮಾಯಣವು ಗುರುವಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಹಾಗೂ ಶಿಷ್ಯನಾದ ಭರದ್ವಾಜರ ನಡುವಿನ ಸಂವಾದದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಸೀತೆಯ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ಆದಿಕಾಂಡದ ಆದಿಯಲ್ಲೇ ವರ್ಣಿಸುತ್ತ ಸೀತೆ ಪರಮಾ ಪ್ರಕೃತಿಯೆಂದೂ, ಯಾವಾಗ ಈ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮ ಕರ್ಮಗಳ ಅವನತಿಯಾಗುವುದೋ ಆಗ ಪೂರ್ಣ ಬ್ರಹ್ಮನಾದ ರಾಮನೂ, ಸೀತೆಯೂ ಅವತರಿಸುತ್ತಾರೆ ಎಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅಯೋಧ್ಯೆಯ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತ ಭಕ್ತ ಶ್ರೇಷ್ಠನೂ ಧರ್ಮನಿಷ್ಠನೂ ಆದ ಅಂಬರೀಷನ ಜನ್ಮ, ತಪಸ್ಸು, ವಿಷ್ಣುವಿನಿಂದ ತನ್ನ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಸುದರ್ಶನ ಚಕ್ರಪ್ರಾಪ್ತಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತ, ಅವನ ಮಗಳಾದ ಶ್ರೀಮತಿಯ ವಿವಾಹ ವರ್ಣನೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಕವಿ. ನಾರದ ಹಾಗೂ ಪರ್ವತರಿಬ್ಬರೂ ದೇವರ್ಷಿಗಳು. ಒಮ್ಮೆ ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಅಂಬರೀಷನ ಬಳಿ ಬಂದು ಶ್ರೀಮತಿಯ ರೂಪವನ್ನು ಕಂಡು ಮರುಳಾಗಿ ಅವಳನ್ನು ತಮಗೆ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಇಬ್ಬರೂ ಕೇಳಿದಾಗ ರಾಜ ತಬ್ಬಿಬ್ಬಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ, ಸ್ವಯಂವರದಲ್ಲಿ ಅವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೆ ತನ್ನ ಮಗಳು ಮಾಲೆ ಹಾಕುವಳೋ ಅವರಿಗೆ ಅವಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ವಿವಾಹ ಮಾಡುತ್ತೇನೆಂದು. ಇಬ್ಬರು ಋಷಿಗಳೂ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಪರಸ್ಪರರಿಗೆ ತಿಳಿಯದೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬನ ಮುಖವನ್ನು ಕೋಡಗನ ಮುಖದಂತೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಶ್ರೀಮತಿಯ ಸ್ವಯಂವರಕ್ಕೆ ಇಬ್ಬರು ಋಷಿಗಳೂ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಿ ಹರಿಯು ಇವರಿಬ್ಬರ ಮಧ್ಯೆ ಬಿಲ್ಲುಬಾಣಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದ ದ್ವಿಭುಜಧಾರಿಯಾಗಿ ಸುಂದರ ಯುವಕನಂತೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಶ್ರೀಮತಿಯು ಕಪಿ ಮುಖದ ಋಷಿಗಳ ಕೊರಳಿಗೆ ಮಾಲೆ ಹಾಕದೆ, ಹರಿಯ ಕೊರಳಿಗೆ ಮಾಲೆ ಹಾಕುತ್ತಾಳೆ. ವಿಷ್ಣುವು ಶ್ರೀಮತಿಯ ಜೊತೆಗೆ ವೈಕುಂಠಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಋಷಿಗಳಿಗೆ ನಂತರ ತಮ್ಮ ಮುಖವು ವಾನರ ಮುಖ

ವಾಗಿರುವುದು ಹಾಗೂ ತಾವು ಮೂರ್ಖರಾಗಿದ್ದರೆ ಅರಿವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಬ್ಬರೂ ವೈಕುಂಠಕ್ಕೆ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಬಳಿ ತಮಗಾದ ಅವಮಾನವನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಆಗ ವಿಷ್ಣುವು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ, "ಆ ಸುಂದರ ಯುವಕನಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಕೈಗಳಿದ್ದವು?" ಋಷಿಗಳು ನುಡಿಯುತ್ತಾರೆ, "ಎರಡು". "ಹಾಗಾದರೆ, ನನ್ನದು ನಾಲ್ಕು ಕೈಗಳೆಂದು ನಿಮಗೇ ತಿಳಿದಿದೆ. ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಆ ಶ್ರೀಮತಿಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರುವುದಕ್ಕಾಗುತ್ತದೆ?" ಎಂದು ಉತ್ತರಿಸಿದ ಹರಿ.

ರಾಮಾವತಾರಕ್ಕೆ ನಿಮಿತ್ತ

ಕುಪಿತಗೊಂಡ ಋಷಿಗಳು ಅಂಬರೀಷನ ಬಳಿ ಹೋಗಿ ಅವನು ತಮಗೆ ಮೋಸ ಮಾಡಿದನೆಂಬುದಾಗಿ ಆರೋಪಿಸುತ್ತ, 'ನಾವು ಸ್ವಯಂವರದಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಂಡಿದ್ದರೂ ನೀನು ಬೇರಾರಿಗೋ ನಿನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಮದುವೆ ಮಾಡಿ ನಮಗೆ ಮೋಸ ಮಾಡಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಘೋರ ಅಂಧಕಾರವು ಆವರಿಸಲಿ' ಎಂದು ಶಪಿಸಿದರು. ಭಯಗೊಂಡ ಅಂಬರೀಷನು ಹರಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದಾಗ, ಸುದರ್ಶನ ಚಕ್ರವು ಆ ಋಷಿಗಳನ್ನು ಅಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಯಿತು. ಮೂರು ಲೋಕಗಳನ್ನು ಸುತ್ತಿದರೂ ಸುದರ್ಶನವು ಅವರ ಹಿಂದೆಯೇ ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕೊನೆಗೆ, ಗತಿಯಿಲ್ಲದೆ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಶರಣಾಗತಿಯನ್ನು ಪಡೆದರು. ವಿಷ್ಣುವು ತನ್ನ ಭಕ್ತರ ಮೇಲಿನ ಅನುಕಂಪದಿಂದ ಸುದರ್ಶನವನ್ನು ಶಾಂತಗೊಳಿಸಿದ. ಹಾಗೆಯೇ, ತಾನೇ ಶ್ರೀಮತಿಯನ್ನು ವಿವಾಹವಾಗಿ ಕರೆತಂದದ್ದೆಂದೂ, ತಪಸ್ವಿಗಳಾಗಿ ಯುವತಿಯ ಮೇಲಿನ ಮೋಹವು ಹೋಗದೆ ಇದ್ದುದರಿಂದಲೇ ಅವರಿಗೆ ಈ ಗತಿ ಬಂತೆಂದೂ, ವಿನಾಕಾರಣ ಭಕ್ತರನ್ನು ಕಣಕಬಾರದೆಂದೂ ಎಚ್ಚರಿಸಿದನು. ಇದೀಗ ಸತ್ಯ ತಿಳಿದ ಋಷಿಗಳು ವಿಷ್ಣುವನ್ನೇ ಶಪಿಸಿದರು. "ನೀನು ಅಂಬರೀಷನ ಕುಲದಲ್ಲಿ ದಶರಥನ ಮಗನಾಗಿ ಹುಟ್ಟು ನಮಗೆ ಹೇಗೆ ಶ್ರೀಮತಿಯು ಸಿಗದಂತೆ ವಂಚಿಸಿದೆಯೋ, ಹಾಗೇ ನೀನೂ ರಾಜ್ಯದಿಂದ ವಂಚಿತನಾಗಿ ಶ್ರೀಮತಿಯ ಸಹಿತನಾಗಿ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಅಲೆಯುವೆ. ಅಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸರು ತಮ್ಮ ಮಾಯೆಯ ಜಾಲದಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ವಂಚಿಸಿ ಶ್ರೀಮತಿಯನ್ನು ಅಪಹರಿಸುವರು. ನಾವು ಹೇಗೆ ಶ್ರೀಮತಿಯ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಬಹಳ ದುಃಖ ಪಡೆಯಬೇಕಾಯಿತೋ, ನೀನೂ ಹಾಗೇ ದುಃಖವನ್ನು ಹೊಂದುವೆ. ನಮ್ಮನ್ನು ಕೋಡಗನಂತೆ ಮಾಡಿದ ನಿನಗೂ ಆ ಕಪಿಗಳೇ ಸಂಗಾತಿಗಳಾಗುವರು." **ಜಾಹಾ ಜಾಹಾ ಶಾಪ್ ದಿಲಾ ಸಕಲೇ ಸ್ವೀಕಾರ್** | ಹರಿಯು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ, "ನೀವು ಏನೇನು ಶಾಪವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೀರೋ ಅವೆಲ್ಲ ನನಗೆ ಸಮ್ಮತ." ಹೀಗೆ ರಾಮನ ಅವತಾರಕ್ಕೆ ಶಾಪವು ನಾಂದಿಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಸೀತೆಯಾಗಿ ಜನಿಸಿದ್ದರ ನಿಮಿತ್ತ

ಒಮ್ಮೆ ವೈಕುಂಠದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವು ತುಂಬುವಿನ ಗಾನವನ್ನು

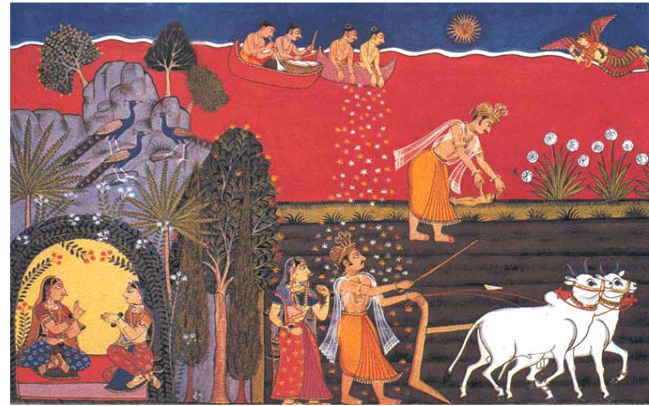
ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಅಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳ ಜೊತೆಗೆ ನಾರದನೂ ಬಂದಿದ್ದನು. ಆ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಗಾನವನ್ನು ಕೇಳಲು ಲಕ್ಷ್ಮಿಯೂ ಕೂಡ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ತನ್ನ ದಾಸಿಯರೊಡನೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಳು. ದಾಸಿಯರು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬೆತ್ತವನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿದ್ದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಓಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು, “ಹೇ ಇಂದ್ರ! ಏನು ಹಾಡು ಕೇಳಲು ಬಂದೆಯಾ? ಹೊರಟು ಹೋಗು ನಿನ್ನ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು”. ನಾರದನನ್ನೂ ಅಲ್ಲಿಂದ ಅಟ್ಟುತ್ತ ದಾಸಿಯರು ಹೇಳಿದರು, “ನಿನಗೇನು ಬೇರೆಯೇ ಹೇಳಬೇಕೇನು? ಮಾತು ಕೇಳಲಿಲ್ಲವೇನು?” ಗಾನ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ತುಂಬುರು ಬಹು ಮೂಲ್ಯವಾದ ಆಭರಣಗಳನ್ನು ಬಹುಮಾನವಾಗಿ ಪಡೆದು ಹಿಂದಿರುಗಿದ್ದನ್ನು ನಾರದ ನೋಡಿದ. ಆತ್ಮಂತ ಕ್ರುದ್ಧನಾದ ಅವನು ಕಂಗಳಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಗರ್ಜಿಸಿದ, “ಹರಿಯು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಗಾಯನವನ್ನು ಆಲಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ಅವುಗಳನ್ನು ನೋಡಲಾಗದಂತೆ ಹರಿಪ್ರಿಯೆಯು ರಾಕ್ಷಸಿಯಂತೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತ ನಮ್ಮನ್ನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಓಡಿಸಿಬಿಟ್ಟಳು. ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ರಾಕ್ಷಸಿಯ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜನಿಸು. ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ದಾಸಿಯರಿಂದ ಹೊಡೆಸಿಕೊಂಡು ನಾನು ಹೊರಗೆ ತಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟೆನೋ, ಅದೇ ರೀತಿ ಆ ರಾಕ್ಷಸಿಯೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಭೂಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ವಿಸರ್ಜಿಸುವಳು.”

ರಾವಣನು ಅಮರತ್ವಕ್ಕಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಕುರಿತು ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿದನು. ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಅವನ ಮುಂದೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ವರವನ್ನು ಬೇಡಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿದಾಗ ರಾವಣನು ತನಗೆ ಅಮರತ್ವವನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸೆಂದು ಬೇಡುತ್ತಾನೆ. ಆ ವರವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಬೇರೆ ವರವನ್ನು ಬೇಡೆಂದು ಬ್ರಹ್ಮನು ಉತ್ತರಿಸಿದಾಗ ರಾವಣನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ, “ದೇವತೆಗಳು, ಅಸುರರು, ಸಿದ್ಧರು, ಕಿನ್ನರರು, ಚಾರಣರು, ರಾಕ್ಷಸರು, ಪಿಶಾಚರು, ಯಕ್ಷರು, ವಿದ್ಯಾಧರರು, ದಾನವರು, ಉರಗ, ಖಿಗ, ಅಗ್ನಿ, ವಾಯು ಇವಾವುದರಿಂದಲೂ ನನ್ನ ಮೃತ್ಯುವಾಗ ಬಾರದು. ಇನ್ನು ಕಪಿಗಳು, ಮಾನವರನ್ನು ಹುಲ್ಲಿಗೆ ಸಮನಾಗಿ ನೋಡುತ್ತೇನೆ. ಲಕ್ಷಗಟ್ಟಲೆ ಕಪಿಗಳನ್ನು, ಮನುಷ್ಯರನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸಿರುವ ನನಗೆ ಅವುಗಳಿಂದ ಭಯವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಎಂದು ನಾನು ನನ್ನ ಮಗಳನ್ನೇ ಅಪಹರಿಸುತ್ತೇನೆಯೋ ಆಗ ನನಗೆ ಮರಣ ವುಂಟಾಗಲಿ.” ಬ್ರಹ್ಮನು, “ಹಾಗೆಯೇ ಆಗಲಿ” ಎಂದನು.

ಒಮ್ಮೆ ರಾವಣನು ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದು ದಂಡಕಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿರುವ ಋಷಿ-ಮುನಿಗಳನ್ನು ಜಯಿಸದ ತನ್ನ ವಿಜಯಯಾತ್ರೆಯು ಸಂಪೂರ್ಣಗೊಳ್ಳದೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಅವರ ಬಳಿ ಬಂದನು. ಅವರನ್ನು ಯುದ್ಧಕ್ಕಾಗಿ ಆಹ್ವಾನಿಸಿದಾಗ, ಅವರು ತಾವು ನಿರಾಹಾರವಿದ್ದು ತಪಸ್ಸನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ತಮ್ಮ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಲಾಗದೆಂದು ತಿಳಿಸಿದರು. ಅವರನ್ನು ತಾನು ಜಯಿಸಿದ್ದಿರುತ್ತಾ ರಾವಣನು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ ಅವರಿಂದ ವಿಜಯ ಪತ್ರವನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರ

ಶರೀರದಿಂದ ರಕ್ತದ ತೊಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಒಂದು ಕಲಶದಲ್ಲಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅವರಲ್ಲಿ ಗೃತಮದನೆಂಬ ಋಷಿ ತನಗೆ ನೂರು ಪುತ್ರರಿದ್ದರೂ ಮಗಳಿಲ್ಲವೆಂಬ ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನೇ ತನ್ನ ಮಗಳಾಗಿ ಬಯಸಿ ವ್ರತವನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದು ಕಲಶದಲ್ಲಿ ಕುಶಾಗ್ರದಿಂದ ಒಂದೊಂದೇ ತೊಟ್ಟು ಹಾಲನ್ನು ಹಾಕುತ್ತ ತನಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯೇ ಪುತ್ರಿಯಾಗಿ ಹುಟ್ಟಬೇಕೆಂದು ಸಂಕಲ್ಪಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ದೈವವೆಂಬಂತೆ ಅಂದು ಆತ ಬೇರೆಡೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದಾಗ ರಾವಣನು ಗೃತಮದನ ಕಲಶದಲ್ಲಿಯೇ ಋಷಿಗಳ ರಕ್ತವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಋಷಿಗಳು ರಾವಣನಿಗೆ ಈ ರಕ್ತದಿಂದ ನಿನ್ನ ಮರಣದ ಕಾರಣವು ಹುಟ್ಟುವುದು ಎಂದು ಶಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ದುಃಖದಿಂದ ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದ ರಾವಣ ಮಂಡೋದರಿಗೆ ಕಲಶವನ್ನು ನೀಡಿ, “ಇದರಲ್ಲಿ ಋಷಿಗಳ ರಕ್ತವಿದೆ. ಇದು ಹಾಲಾಹಲದಂತೆ ವಿಷ. ಇದನ್ನು ತಿಂದರೆ ಸಾವು ಖಂಡಿತ. ಇದನ್ನು ಜೋಪಾನವಾಗಿ ಎತ್ತಿಡು” ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ.

ರಾವಣನು ತನ್ನನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಪರಸ್ತ್ರೀಯರ ಬಳಿಯಲ್ಲೇ ಇರುತ್ತಾನೆಂದು ನೊಂದುಕೊಂಡು ಮಂಡೋದರಿ, ತಾನು ಸಾಯಬೇಕೆಂದು ಬಯಸಿ, ವಿಷವನ್ನು ಕುರಿತು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ರಾವಣ ನೀಡಿದ ಕಲಶದ ನೆನಪಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರಲ್ಲಿರುವ ರಕ್ತಮಿಶ್ರಿತ ಹಾಲನ್ನು ಕುಡಿದುಬಿಡುತ್ತಾಳೆ. ನೋಡ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ತಿಂಗಳುಗಳು ತುಂಬಿ ಆಕೆ ಗರ್ಭವತಿಯಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಮಂಡೋದರಿಯು ತನ್ನ ಪತಿಯು ತನ್ನೊಂದಿಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ ಆದ ಈ ಅಚಾತುರ್ಯ ನಡೆದುದರಿಂದ ಭಯದಿಂದ ತತ್ತರಿಸಿ ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ. ತೀರ್ಥಕ್ಷೇತ್ರದ ನೆಪದಿಂದ ಪುಷ್ಪಕ ವಿಮಾನವನ್ನು

ವಿರಿಕೊಂಡು ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾಳೆ. ಅಲ್ಲಿ ಗರ್ಭಪಾತ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಮಗುವನ್ನು ಭೂಮಿಯೊಳಗೇ ಹೂತು ಬಿಟ್ಟು ಸರಸ್ವತೀ ನದಿಯಲ್ಲಿ ಮಿಂದು ಹಿಂದಿರುಗುತ್ತಾಳೆ. ಸ್ವಲ್ಪ ಸಮಯದ ನಂತರ ರಾಜನಾದ ಜನಕನು ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಸ್ವರ್ಣದ ನೇಗಿಲಿನಿಂದ ಉಳುತ್ತಾನೆ. ಅವನ

ನೇಗಿಲಿನಿಂದ ತೆರೆದುಕೊಂಡ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಒಂದು ಹೆಣ್ಣು ಮಗುವು ಸಿಗುತ್ತದೆ. ರಾಜನು ದಿಗ್ಭ್ರಾಂತನಾಗಿ ಮಗು ವನ್ನೇ ದಿಟ್ಟಿಸಿ ನೋಡುತ್ತಿರಬೇಕಾದರೆ ಅಶರೀರವಾಣಿಯೊಂದು ಮೊಳಗಿ, “ಹೇ ರಾಜನೇ! ಈ ಕನ್ಯೆಯಿಂದ ಮಹಾಕಾರ್ಯಗಳು ಘಟಿಸಲಿವೆ. ಇವಳನ್ನು ನಿನ್ನ ಮಗಳಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸು. ನೇಗಿಲಿನಿಂದ ಒಡಮೂಡಿದ್ದರಿಂದ ಇವಳ ಹೆಸರು ‘ಸೀತಾ’ ಎಂದೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಲಿ” ಎಂದು ನುಡಿಯಿತು. ಇವಿಷ್ಟು ಘಟನೆಗಳು ಸಂಸೃತದ ‘ಅದ್ಭುತ ರಾಮಾಯಣ’ವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತವೆ.

ಗುಹನಿಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಂದ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನೋಪದೇಶ

ಅಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಒಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಪ್ರಸಂಗ. ಶ್ರೀರಾಮನು ಕಾಡಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಮೇಲೆ, ಶ್ರೀರಾಮನು ಸೀತೆ ಹಾಗೂ ಲಕ್ಷ್ಮಣರೊಂದಿಗೆ ಗಂಗಾತೀರಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಿ ಗುಹನೊಂದಿಗೆ ಭೇಟಿಯಾಗಿ ಆತನ ಆತಿಥ್ಯ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ರಾತ್ರಿ ಸೀತಾರಾಮರು ಕುಶವನ್ನೇ ಹಾಸಿಗೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಮಲಗುತ್ತಾರೆ. ಗುಹನೂ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೂ ಎಚ್ಚರವಿದ್ದು ಕಾವಲು ಕಾಯುತ್ತಾರೆ. ಇಡೀ ರಾತ್ರಿ ಅವರಿಬ್ಬರ ನಡುವೆ ಸಂವಾದ ಜರುಗುತ್ತದೆ. ಗುಹನು ರಾಮನ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನೆನೆದು ಬಹಳ ದುಃಖದಿಂದ ಕೈಕೇಯಿಯನ್ನು ದೂಷಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆಗ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಆತನಿಗೆ ತತ್ತ್ವದಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:

ಸುಖ ಕಿಂ ವಾ ದುಃಖ ದಿತೇ ನಾಹಿ ಅನ್ಯಜನ್ /

ಜಾಹಾರಾ ಏಳದೂಪ್ ಭಾಬೇ ತಾರಾ ಮೂಢಜನ್ //

—‘ಬೇರೆ ಯಾರೂ ನಮಗೆ ಸುಖವನ್ನಾಗಲಿ, ದುಃಖವನ್ನಾಗಲಿ ನೀಡರು. ಯಾರು ಹೀಗೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾರೋ, ಅವರು ಏನನ್ನೂ ಅರಿಯರು.’

ಸ್ವಯಂ ಜಾಹಾ ಕೊರಿಯಾಚಿ ತಾ ಭಾಬಾ ಉಚಿತ /

ಸ್ವ-ಕರ್ಮ-ಸೂತ್ರೇತೆ ಲೋಕೆ ಅಭಯೇ ಗ್ರಥಿತ //

—‘ಹಿಂದೆ ತಾನೇನು ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ ಎಂದು ಆಲೋಚಿಸುವುದೇ ಸೂಕ್ತವಾದದ್ದು. ಏಕೆಂದರೆ, ಇಡೀ ಜಗತ್ತು ತಾನು ಮಾಡಿದ ಕರ್ಮದಿಂದ ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.’

ಸಂಸಾರೇರ್ ಮಧ್ಯೇ ಕೇಹೊ ನಾಳ ಶತ್ರು ಮಿತ್ರ /

ಶತ್ರು ಮಿತ್ರ ಹೋಯ್ ಭಾಯ್ ಲೈಯೇ ಕರ್ಮಸೂತ್ರ //

— ‘ಈ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ನಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳಲ್ಲ, ಮಿತ್ರರೂ ಅಲ್ಲ; ನಮ್ಮ ನಮ್ಮ ಕರ್ಮಗಳೇ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಮಿತ್ರರನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತವೆ.’ ‘ಶತ್ರುಭಾವನೆಯಿಂದ ಬಳಿ ಸಾರಿದರೆ ಶತ್ರುತ್ವವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ : ಮಿತ್ರಭಾವನೆಯಿಂದ ಬಳಿ ಸಾರಿದರೆ ಮಿತ್ರತ್ವವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ.’ ‘ಸುಖ-ದುಃಖಗಳೆರಡೂ ಹಗಲು-ರಾತ್ರಿಗಳಂತೆ ಒಂದಾದ ನಂತರ ಒಂದು ಬಂದು ಹೋಗುತ್ತವೆ.’ ‘ಸುಖದಲ್ಲಿಯೂ ದುಃಖವಿದೆ ದುಃಖದಲ್ಲಿಯೂ ಸುಖವಿದೆ.

ವಿಧಿಯು ವೈವಿಧ್ಯಮಯವಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ದಾಟಲಾಗದು.’

ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ರಾಮನಿಗೆ ತನ್ನ ಹಿಂದಿನ ಕತೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದುದು

ರಾಮ, ಸೀತಾ, ಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಚಿತ್ರಕೂಟದಲ್ಲಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಮುನಿಗಳ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. ರಾಮನು ಮುನಿಯನ್ನು ವಾಸಿಸಲು ಅಲ್ಲಿ ಅನುಕೂಲವಾದ ಜಾಗವಾವುದಾದರೂ ಇದೆಯೇ ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ರಾಮನ ನಿಜಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅರಿತ ಮುನಿ ನುಡಿಯುತ್ತಾನೆ, “ನೀನೇ ಎಲ್ಲರ ನಿವಾಸಸ್ಥಾನವಾಗಿರುವಾಗ ನಿನಗಾವ ವಾಸಸ್ಥಾನವನ್ನು ತಿಳಿಸಲಿ? ಆದರೂ, ಹೇಳಲೇ ಬೇಕಿದ್ದರೆ ಯಾರಿಗೆ ನಿನ್ನ ನಾಮದ ಗುಣಗಾನ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಸಂತೋಷವೋ, ಅಂತಹ ಜನರ ಹೃದಯದಲ್ಲೇ ಎಂದೆಂದಿಗೂ ನಿನ್ನ ವಾಸ.” ನಂತರ ಮುನಿಯು ತನ್ನ ಹಿಂದಿನ ಜೀವನದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ರಾಮನ ಮುಂದೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ: “ಹಿಂದೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ನಾನು ನಡತೆಗೆಟ್ಟವನಾಗಿ ಹಗಲಿರುಳೂ ಕಳ್ಳಕಾಕರರ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಜೀವನ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದೆ. ಶೂದ್ರ, ಜಾತಿಯ ಹೆಂಗಸಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಅನೇಕ ಮಕ್ಕಳು ಮರಿಗಳಾದುವು. ಬೇಡರ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಅವರ ವೃತ್ತಿಧರ್ಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತ ಪ್ರಾಣಿಹಿಂಸೆ ಮಾಡಲಾರಂಭಿಸಿದೆ. ಒಮ್ಮೆ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸಪ್ತಋಷಿಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ನಾನು ಧನಲೋಭದಿಂದ ಅವರ ಹತ್ತಿರ ಹೋದೆ. ನೋಡ ನೋಡುತ್ತಲೇ ಅವರು ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಕಾಶಮಾನರಾಗಿ ಬಿಟ್ಟರು. ಆ ರೂಪವನ್ನು ನೋಡಿ ನನಗೆ ಭ್ರಾಂತಿಯುಂಟಾಯಿತು. ಅವರು ನನ್ನನ್ನು ಕಂಡು ನುಡಿದರು, ‘ಕೈಯಲ್ಲಿ ಧನುರ್ಬಾಣಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವ ಜನಿವಾರವನ್ನು ಧರಿಸಿರುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಧಮ ಯಾರೋ ನೀನು?’ ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಕ್ರುದ್ಧನಾದ ನಾನು ಉತ್ತರಿಸಿದೆ, ‘ನನಗೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹಸಿದುಕೊಂಡಿರುವ ಹೆಂಡತಿ ಮಕ್ಕಳು ಇದ್ದಾರೆ. ಬಹಳ ಹಣ ಸಂಪಾದಿಸಿ ಅವರನ್ನು ಪೋಷಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಈಗ ಕೊಂದು ಧನವನ್ನು ನಿಮ್ಮಿಂದ ಅಪಹರಿಸುತ್ತೇನೆ’ ಎಂದು. ಸಪ್ತಋಷಿಗಳಿ ನುಡಿದರು, ‘ಎಲಾ ದ್ವಿಜಾಧಮ! ನಿನಗಿಂತ ಕಟುಕರು ಇನ್ನಾರಿದ್ದಾರೆ? ಪ್ರತಿನಿತ್ಯವೂ ಅದೇಕೆ ಪಾಪವನ್ನು ಕೂಡಿ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವೆ? ನಿನ್ನ ಪಾಪದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಮನೆಮಂದಿ ಏನಾದರೂ ಭಾಗಿಗಳಾಗುತ್ತಾರೇನು? ಹೋಗಿ ನಿನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕೇಳಿಕೊಂಡು ಬಾ, ಯಾರಾದರೂ ನಿನ್ನ ಪಾಪದಲ್ಲಿ ಪಾಲನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವರೋ ಎಂದು. ನಾವಿಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವೆವು. ಒಂದು ವೇಳೆ ನಾವೆಂದದ್ದು ಸುಳ್ಳಾದರೆ ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ತೆಗೆಯುವೆಯಂತೆ.’ ಋಷಿಗಳು ಹೇಳಿದಂತೆ ನಾನು ನನ್ನ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಕೇಳಿದೆ. ಆದರೆ, ಯಾರೂ ನನ್ನ ಪಾಪದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಗಳಾಗುವೆಂದಾಗ ಬಹಳ ನೊಂದುಕೊಂಡೆ. ಋಷಿಗಳ ಬಳಿ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಹೋದೆ. ಅವರ ಪಾದಗಳಿಗೆ ಬಿದ್ದು ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿರೆಂದು ಗದ್ಗದ ಕಂಠದಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿಕೊಂಡೆ. ದಯಾಳು

ಗಳಾದ ಅವರು ನನಗೆ ಗಂಗೆಯಲ್ಲಿ ಮಿಂದು ಬರುವಂತೆ ತಿಳಿಸಿದರು. ಆ ನಂತರ ನನ್ನ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ರಾಮಮಂತ್ರವನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸಿದರು. ಪಾಪದಿಂದ ನನ್ನ ನಾಲಿಗೆಯು ಮರಗಟ್ಟಿ ರಾಮ ಎಂದು ಉಚ್ಚರಿಸಲೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಮರುಗಿ, 'ಮರಾ ಮರಾ ಎಂದು ಉಚ್ಚರಿಸು' ಎಂದು ಉಪದೇಶಿಸಿ ಹೊರಟು ಹೋದರು. 'ಮರಾ ಮರಾ' ಎಂದು ಉಚ್ಚರಿಸುವಾಗ ನನಗೆ ತಿಳಿಯದೆಯೇ 'ರಾಮ ರಾಮ' ಎಂದು ಉಚ್ಚರಿಸುತ್ತಲಿದ್ದೆ. ಮಂತ್ರಜಪ ಮಾಡುತ್ತ ಬಾಹ್ಯಜ್ಞಾನಶೂನ್ಯ ನಾಗಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದೆ. ನನ್ನ ಶರೀರದ ಮೇಲೆ ಬಳ್ಳಿಗಳು ಬೆಳೆದು ಕೊಂಡವು, ಹುತ್ತವು ಬೆಳೆಯಿತು. ಬಹಳ ದಿನಗಳ ನಂತರ ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳು ಪುನಃ ನಾನಿರುವ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬಂದು ನನ್ನನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ಕರೆದರು, 'ಹುತ್ತವನ್ನು ಒಡೆದುಕೊಂಡು ಹೊರಗೆ ಬಾ ಮಗು' ಎಂದು. ಅಂದಿನಿಂದ 'ರತ್ನಾಕರ'ನಾಗಿದ್ದ ನನ್ನ ಹೆಸರು 'ವಾಲ್ಮೀಕಿ' ಯೆಂದೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. ನಿನ್ನ ನಾಮವನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸಿದ್ದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಾಮುನಿಯೆಂದು ಗುರುತಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ."

ಪುಷ್ಕರಕಾಂಡದ ಅದ್ಭುತ

ರಾವಣನ ವಧೆ ಮುಗಿಯಿತು. ರಾಮನು ಸೀತೆಯೊಂದಿಗೆ ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಬಂದು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಒಮ್ಮೆ ಅಯೋಧ್ಯೆಯ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಆಗಸ್ಟರು ರಾಮನು ರಾವಣರನ್ನು ಕೊಂದ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ವಿವರಿಸಿದರು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಜಾನಕಿಯ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಮಂದಹಾಸವು ಮೂಡಿತು. ಸಭೆಯಲ್ಲಿರುವ ಯಾರಿಗೂ ಆಕೆಯ ಮಂದಹಾಸದ ಹಿಂದಿರುವ ಕಾರಣ ತಿಳಿಯದೆ ತಮಗೆ ಹೊಳೆದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೊನೆಗೆ ರಾಮನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಆಕೆಯ ಮುಗುಳ್ಳುಗುವಿಗೆ ಕಾರಣವನ್ನು ಹೇಳುವಂತೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸೀತೆ ತನ್ನ ಶೈಶವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಘಟನೆಯೊಂದನ್ನು ಸಭೆಯ ಮುಂದೆ ವಿವರಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಜನಕನ ಮನೆಗೆ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಅಧಿತಿಯು ಬಂದು ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳು ಇರುತ್ತಾನೆ. ಆತನಿಗೆ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುವ ಹೊಣೆ ಸೀತೆಯದ್ದಾಗುತ್ತದೆ. ಸೀತೆಯ ಸೇವೆಯಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟನಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರವಾದ ಅನೇಕ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಸೀತೆಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ. ಒಮ್ಮೆ ಆತ ಪುಷ್ಕರ ದ್ವೀಪದಲ್ಲಿರುವ ಸಹಸ್ರಮುಖದ ರಾವಣನ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಆತನು ದಶಮುಖ ರಾವಣನ ಹಿರಿಯ ಸೋದರ. ನಿಕಷೆಯ ಹಿರಿಯ ಮಗ. ಕಿರಿಯ ಮಗ ದಶಮುಖ ರಾವಣ ಕುಬೇರನಿಂದ ನಿರ್ಮಿತಗೊಂಡ ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದು ನೆಲೆಸಿದರೆ, ಹಿರಿಯವನಾದ ಸಹಸ್ರಮುಖ ರಾವಣನು ಪುಷ್ಕರ ದ್ವೀಪವನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದ. ಸುಮೇರು ಪರ್ವತ ಅವನಿಗೆ ಸಾಸಿವೆ ಕಾಳಿನಂತಿತ್ತು. ಸಪ್ತಸಾಗರಗಳು ಅವನಿಗೆ ಹಸುವಿನ ಗೊರಸಿನಂತಿತ್ತು! ಸೂರ್ಯ-ಚಂದ್ರರನ್ನು ಕಾಲ್ಚೆಂಡಿನಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ! ದೇವತೆಗಳು, ಅಸುರರು,

ಮನುಷ್ಯರು ಗಡಗಡ ನಡುಗುತ್ತಿದ್ದರು! ಇಂದ್ರನೇ ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು, ವಿದ್ಯಾಧರ, ಗಂಧರ್ವರೇ ಮುಂತಾದವರ ಕೊರಳಿಗೆ ಹಗ್ಗ ಕಟ್ಟಿ ಅವರೊಂದಿಗೆ ಆಟವಾಡುತ್ತಿದ್ದ! ವಾಲಿ ಅವನಿಗೆ ಸರಿಸಮಾನನೇ ಅಲ್ಲ! ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತ ಸೀತೆ ನುಡಿದಳು,

ಲಂಕಾರ್ ರಾವಣ ಅತಿ ಬಲವಾನ್ ನಯ್ |

ತಾಹಾರೇ ರಾಘವ ರಣೇ ಕರಿಲೇನ್ ಕ್ಷಯ್ ||

ಇಹಾರ್ ವಿನಾಶೇ ಸಬೇ ಪ್ರಭುರೇ ಬಾಖಾನ್ |

ಏ ನಿಮಿತ್ತೇ ಹಾಸ್ಯ ಚಿತ್ತೇ ಮುನಿಗಣ್ ||

— 'ಲಂಕೆಯ ರಾವಣನೇನು ಬಲಶಾಲಿಯಲ್ಲ, ರಾಘವನು ಅವನ ಸಂಹಾರವನ್ನು ಮಾಡಿದ. ಅದಕ್ಕೇ ಎಲ್ಲರೂ ಅವನನ್ನು ಅಷ್ಟು ಹೊಗಳುತ್ತಿರುವರಲ್ಲ ಅದಕ್ಕೆ ನನಗೆ ನಗು ಬಂದಿತು'. ಹೀಗೆ ನುಡಿಯುತ್ತ ಸೀತೆ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ,

ಜದಿ ದುಷ್ಪ ಹೊಯ್ ನಷ್ಟ ಸಹಸ್ರ-ವದನ್ |

ಶ್ರೀರಾಮೇರ್ ಪೌರುಷಾರ್ಥ ಜಾನಿಬೋ ತಖಿನ್ ||

— 'ಒಂದು ವೇಳೆ ರಾಮನು ಸಹಸ್ರ-ವದನನನ್ನು ಕೊಂದರೆ, ಆಗ ಅವನ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವೆ'. ಸಭಾಸದರು ಸೀತೆಯ ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಬಹಳ ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ 'ಸಾಧು, ಸಾಧು' ಎಂದರು.

ಶ್ರೀರಾಮನು ಸೀತೆಯ ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಕೋಪದಿಂದ ಗರ್ಜಿಸಿದನು. ತನ್ನ ಕೋಪದವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಟಂಕರಿಸಿದನು. ಶ್ರೀರಾಮನು ಸೀತೆ, ಲಕ್ಷ್ಮಣ, ಭರತ, ಶತ್ರುಘ್ನ, ಹನುಮಂತ, ಸುಗ್ರೀವಾದಿಗಳೇ ಮೊದಲಾದವರಿಂದ ಸುತ್ತುವರೆದು ಮಹಾಸೈನ್ಯವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಸಹಸ್ರವದನ ರಾವಣನ ಸಂಹಾರವನ್ನು ಮಾಡಲು ಹೊರಟು ನಿಂತನು. ಎಲ್ಲರೂ ಪುಷ್ಕರ ದ್ವೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದು ಸಹಸ್ರ-ವದನನನ್ನು ರಣಕ್ಕೆ ಆಹ್ವಾನಿಸಿದರು. ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಡುವ ಮುಂಚೆ ಸೀತೆ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಎಲ್ಲರನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಬಹಳ ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೆ ಎಲ್ಲರೂ ಜಂಭದಿಂದಲೇ ಇಡೀ ಪುಷ್ಕರವನ್ನೇ ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಹೊತ್ತೊಯ್ಯುವೆಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಯುದ್ಧವು ಆರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಎರಡೂ ಕಡೆಯ ಸೈನಿಕರ ನಡುವೆ ಭಯಂಕರ ಯುದ್ಧವು ಜರುಗುತ್ತದೆ. ರಾಮನು ಸಹಸ್ರವದನನನ್ನು ಎದುರುಗೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ರಾವಣನು ರಾಮನನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ, "ಎರಡು ಕೈಗಳು, ಎರಡು ಕಣ್ಣುಗಳು, ಒಂದೇ ತಲೆ ಇರುವ ಕ್ಷುದ್ರ ಜೀವನಾದ ನೀನು ಹೇಗೆ ಪೂರ್ಣ ಬ್ರಹ್ಮನಾಗಲು ಸಾಧ್ಯ? ನನಗಾದರೋ ಸಹಸ್ರ ತಲೆಗಳು, ಎರಡು ಸಾವಿರ ಕಣ್ಣುಗಳು, ಎರಡು ಸಾವಿರ ಕೈಗಳು. ನನ್ನನ್ನೇ ಪದ್ಯ-ಗದ್ಯಗಳಿಂದ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯಿಂದಲೂ ಸ್ತುತಿಸಿರಿ." ಸಹಸ್ರತಲೆಯ ರಾವಣನಿಗೂ ರಾಮನಿಗೂ ಘನಘೋರ ಯುದ್ಧ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ರಾಮನ ಎಲ್ಲ ಅಸ್ತ್ರಗಳೂ ರಾವಣನ ಮೇಲೆ ಯಾವ

ಪರಿಣಾಮವನ್ನೂ ಬೀರಲಿಲ್ಲ. ಸೀತೆಯ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಜಗತ್ತಿಗೆ ತೋರಿಸಲು ರಾಮನು ರಾವಣನ ಅಸ್ತ್ರದಿಂದ ಮೂರ್ಛಿತನಾದನು. ಅಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿದ್ದ ಮುನಿಗಳೆಲ್ಲ ರಾಮನು ಎಚ್ಚರಗೊಳ್ಳದಿದ್ದನ್ನು ಕಂಡು ಬಹಳ ಕಳವಳಗೊಂಡರು. ರಾವಣನ ವಿಷಯವನ್ನು ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ರಾಮನ ಎದುರು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಕ್ಕೆ ಸೀತೆಯನ್ನು ನಿಂದಿಸಿದರು. ರಾಮನ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಂಡು ವಿಪ್ಲವಗೊಂಡ ಸೀತೆಯ ಸ್ವರೂಪ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟಿತು. ಕರಾಳ ರೂಪ ಧರಿಸಿ, ನಾಲಿಗೆಯನ್ನು ಹೊರಚಾಚಿ ಕರ್ಕಶ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿದಳು. ಜಟಾಜೂಟದಿಂದ ಶೋಭಿಸುತ್ತ ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಖಡ್ಗವನ್ನೂ, ನರಕಪಾಲದಿಂದ ಮಾಡಿದ ಪಾನಪಾತ್ರೆ ಯನ್ನೂ, ಘಂಟೆಯನ್ನೂ, ಪಾಶವನ್ನೂ ಧರಿಸಿದ್ದಳು. ರಾವಣನ ಎಲ್ಲ ರಾಕ್ಷಸ ಅನುಚರರನ್ನು ತುಂಡರಿಸಿದ ಕಾಳಿರೂಪಧಾರಿಣಿ ಸೀತೆಯು ಸಹಸ್ರವದನ ರಾವಣನ ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ಸೀಳಿ ಕರುಳುಗಳನ್ನು ಹೊರಗೆಳೆದಳು. ಆತನ ಸಾವಿರ ತಲೆಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಮಾಲೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಳು. ಅವಳ ಶರೀರದಿಂದ ಅಸಂಖ್ಯ ಮಾತೃಕಾಕಣಗಳು ಹುಟ್ಟಿ ಬಂದವು. ರಾವಣನ ವಧೆಯ ನಂತರವೂ ಕಾಳಿಯ ಕೋಪವು ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತು ಕ್ಷೋಭೆಗೊಂಡಿತು. ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳು ಶಂಕರನನ್ನು ಕರೆದು ಜಗತ್ತನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದರು.

‘ಕಾಳಿಯ ಎರಡು ಪಾದಗಳನ್ನು ನಿನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಧರಿಸು’ ಎಂದರು. ಮಹಾದೇವನು ತನ್ನ ಗಣಗಳೊಂದಿಗೆ ಆಕೆಯ ಗುಣಗಾನ ಮಾಡುತ್ತ ನರ್ತಿಸುತ್ತ ಉನ್ನತನಾಗಿ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದನು. ಕಾಳಿಯೂ ನರ್ತಿಸಲು ಆರಂಭಿಸಿದಳು. ಆಗ ಶೂಲಿಯು ಆಕೆಯ ಪಾದಗಳನ್ನು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿದನು. ಹೀಗೆ ಪೃಥ್ವಿಯು ಆಕೆಯ ಪದಗಳ ಭಾರದಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು.

ರಾಮರಾಸಲೀಲಾ

ರಾಸಲೀಲೆಯು ಭಗವಾನ್ ಕೃಷ್ಣನ ಲೀಲೆಯಲ್ಲಿರುವಂತೆ ರಾಮಚಂದ್ರನ ಲೀಲೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಇದೆಯೆಂಬುದಾಗಿ ಹನುಮತ್ ಸಂಹಿತಾ, ಭುಶುಂಡಿ ರಾಮಾಯಣಗಳು ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಆದರೆ, ಶ್ರೀರಾಮನು ರಾಸವನ್ನು ಆಡುವುದು ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಲ್ಲ, ತನ್ನ ನಿತ್ಯಲೋಕವಾದ ಗೋಲೋಕದಲ್ಲಿ ಐಶ್ವರ್ಯ ಲೀಲೆ ಹಾಗೂ ಮಾಧುರ್ಯ ಲೀಲೆ ಎಂದು ಶ್ರೀರಾಮನ ಲೀಲೆಗಳು ಎರಡು ಬಗೆ. ಭಗವಂತನ ಸೃಷ್ಟಿ, ಸ್ಥಿತಿ, ಪ್ರಲಯಗಳು, ಅವತಾರಗಳು — ಇವೆಲ್ಲ ಐಶ್ವರ್ಯ ಲೀಲೆ. ಇದು ಎಲ್ಲ ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೂ ತಿಳಿದಿದ್ದೆ. ಆದರೆ ಮಾಧುರ್ಯ ಲೀಲೆಯು ಹನುಮಂತನನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ. ಶಿವನೂ ಕೂಡ ಅರಿತಿಲ್ಲ. ಅಗಸ್ತ್ಯ ಮುನಿಗಳು ಈ ಮಾಧುರ್ಯ ಲೀಲೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಶಿವನನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಂಡಾಗ ಆತ ತನ್ನ ಅಸಾಮರ್ಥ್ಯ

ವನ್ನು ಹೇಳಿ, ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಹನುಮಂತನನ್ನು ಮೊರೆ ಹೋಗೆಂದು ಸಲಹೆ ನೀಡುತ್ತಾನೆ.

ಮಾಧುರ್ಯ ನಿಗೂಢ್ ತತ್ತ್ವ ಅತಿ ಗುಪ್ತಮಃ |

ಪುರುಷೇರ್ ವ್ಯಕ್ತ ನಹೇ ಮಾಧುರ್ಯೇರ್ ಕ್ರಮಃ ||

— ‘ಮಾಧುರ್ಯವು ಅತ್ಯಂತ ರಹಸ್ಯವಾದ ತತ್ತ್ವ ಮಾಧುರ್ಯದ ಪದ್ಧತಿಯು ಪುರುಷರಿಗೆ ಅರಿವಾಗುವುದಿಲ್ಲ’.

ನಾರೀಭಾವ್ ಹೋಜಯಾ ಭಜಯೇ ಜೇಜ ಪಾತ್ರ |

ಮಾಧುರ್ಯ ರಸೇರ್ ವೇತ್ತಾ ಶೇಜ ಹೋಯ್ ಮಾತ್ರ ||

— ‘ಯಾರು ನಾರೀಭಾವವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸುತ್ತಾನೋ ಅವನೇ ಇದಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನು. ಅವನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಮಾಧುರ್ಯ ರಸದ ಜ್ಞಾನವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ’. ಹನುಮಂತನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅಗಸ್ತ್ಯನು ಶ್ರೀರಾಮನ ಮಾಧುರ್ಯ ಲೀಲೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾನೆ. ರಾಮನ ನಿತ್ಯ ಗೋಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹನುಮಂತನು ‘ಚಾರುಶೀಲಾ’ ಎಂಬ ಸಖಿಯಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಭಗವಂತನ ಐಶ್ವರ್ಯ ಲೀಲೆಯಲ್ಲಿ ಹನುಮಂತನು ಪುರುಷನಾಗಿ ಪವನಸುತನಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ರಾಮನ ಅಷ್ಟಸಖಿಯರಲ್ಲಿ ‘ಚಾರುಶೀಲಾ’ಳೇ ಅತ್ಯುತ್ತಮಳು. ಹನುಮಂತನು ಅಗಸ್ತ್ಯನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ,

ಸಾಂಪ್ರತಿಕ ಶುನೋ ಪ್ರೇಮಾಮೃತ ರಸಾಯನೇ |

ಪ್ರಚಾರ್ ನ ಕೊರೊ ಅರಸಿಕ್ ಕಾಮೀಜನೇ ||

— ‘ಈಗ ಪ್ರೇಮಾಮೃತ ರಸಾಯನವನ್ನು ಕೇಳು. ಇದನ್ನು ಅರಸಿಕರಾದ ಕಾಮಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಲೇಬೇಡ’. ಹೀಗೆಂದು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಐದು ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಈ ರಾಮರಾಸಲೀಲೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಉಪಸಂಹಾರ

ಇಂತಹ ಅನೇಕ ಸ್ವಾರಸ್ಯಭರಿತವಾದ ಪ್ರಸಂಗಗಳನ್ನು ಜಗದ್ರಾಮ-ರಾಮಪ್ರಸಾದರು ತಾವು ರಚಿಸಿದ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಪೋಣಿಸಿ ವಂಗಭಾಷೆಯ ರಾಮಭಕ್ತರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ತಾವೇ ಲವ-ಕುಶರಾಗಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದಾರೆ. ಒಂದು ಕಿಂವದಂತಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಜಗದ್ರಾಮನು ತನ್ನ ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಿಸಲು ಅನುಮತಿಯನ್ನೇ ನೀಡಲಿಲ್ಲವಂತೆ. ತನ್ನ ಮಗನಿಗೆ ಈ ರಾಮಾಯಣವನ್ನು ಭಕ್ತರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕಥಾವಾಚನ ಮಾಡುವಂತೆಯೂ, ಅದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಏನನ್ನೂ ಸ್ವೀಕರಿಸದಂತೆಯೂ ಕಟ್ಟಾಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದ್ದನಂತೆ. ಜಗದ್ರಾಮನು ತೀರಿಕೊಂಡ ನಂತರವಷ್ಟೇ ಅವನ ಕೃತಿ ಅಚ್ಚಾಗಿ ಹೊರಗೆ ಬಂದಿದೆ. ಇಂತಹ ಸಾಧಕರ ಸದುದ್ದೇಶದಿಂದಲೇ ಅಲ್ಲವೆ ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದವರ ಮನದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯು